

MILLIY MAQOM SAN'ATINING ZAMONAVIY TURLARI BILAN INTEGRALLASHUVI

Baymanova Feruza Abralovna

JDPU, "Musiqiy ta'lim" kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada o'zbek milliy maqom san'atining zamonaviy musiqa turlari bilan integrallashuvi jarayoni nazariy va amaliy jihatdan tahlil etilgan. Maqom san'atining tarixiy shakllanishi, badiiy-estetik xususiyatlari hamda uning bugungi globallashuv sharoitida estrada, simfonik, jaz, elektron va sahna san'ati bilan uyg'unlashuvi masalalari yoritib berilgan. Shuningdek, maqom san'atini yoshlar ongiga singdirishda innovatsion yondashuvlar, raqamli texnologiyalar va zamonaviy ijrochilik uslublarning o'rni asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: maqom, milliy musiqa, integrallashuv, zamonaviy musiqa, estrada, simfonik musiqa, innovatsiya, madaniy meros.

KIRISH. Bugungi kunda milliy madaniyat va san'atni asrab-avaylash, uni zamonaviy shakllarda rivojlantirish dolzarb ijtimoiy-madaniy vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, o'zbek xalqining bebaho musiqiy merosi bo'lgan maqom san'ati nafaqat tarixiy qadriyat, balki zamonaviy san'at jarayonlarida faol ishtirok etuvchi muhim madaniy hodisadir.

Globallashuv jarayonida turli musiqiy madaniyatlar o'zaro ta'sirlashmoqda. Shu jarayonda milliy maqom san'atining zamonaviy musiqa turlari bilan integrallashuvi uning ommalashuvi, yangi ijodiy shakllarda namoyon bo'lishi hamda yosh avlod ongiga chuqurroq singib borishiga xizmat qilmoqda. Mazkur maqolada aynan shu jarayon ilmiy tahlil etiladi. Maqom san'ati Sharq musiqiy madaniyatining eng yuksak namunalaridan biri bo'lib, asrlar davomida shakllanib kelgan murakkab musiqiy tizimdir. O'zbek maqom san'atida Buxoro Shashmaqomi, Xorazm maqomlari va Farg'ona-Toshkent maqom yo'llari alohida o'rin tutadi. Maqomlar o'zining lad-melodik tuzilishi, ritmik murakkabligi, chuqur falsafiy mazmuni bilan ajralib turadi. Ular inson ruhiy holatini, ichki kechinmalarini musiqiy obrazlar orqali ifodalashga xizmat qiladi. Shu bois maqom san'ati milliy o'zlikni anglash va ma'naviy tarbiyada muhim vosita hisoblanadi.

Zamonaviy musiqa tushunchasi estrada, pop, rok, jaz, elektron, simfonik va eksperimental musiqiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Ushbu turlar texnik imkoniyatlar, yangi ijrochilik uslublari va auditoriya talabi asosida shakllanmoqda.

Zamonaviy musiqaning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- ommaviylik va tezkor tarqalish;
- texnologiyaga tayanish;
- turli janrlar sintezi;
- sahnaviylik va vizual ifodaning kuchayishi.

Aynan shu jihatlar milliy maqom san'ati bilan integrallashuv uchun qulay imkoniyatlar yaratmoqda.

Integrallashuv — bu turli san'at turlari va yo'nalishlarining o'zaro uyg'unlashuvi natijasida yangi badiiy shakllarning yuzaga kelishidir. Milliy maqom san'atining zamonaviy musiqa bilan integrallashuvi uning an'anaviy asoslarini saqlagan holda, yangi ifoda vositalari bilan boyitilishini anglatadi.

Mazkur jarayon quyidagi shakllarda namoyon bo'ladi:

maqom kuylarining zamonaviy aranjirovkalari;
simfonik orkestrlar ijrosida maqom motivlari;
estrada va jaz uslubida maqom elementlaridan foydalanish;
elektron musiqada maqom ladlarining qo'llanilishi.

Estrada musiqasi ommaviyligi bilan ajralib turadi. So'nggi yillarda maqom kuylarining estrada uslubida qayta ishlanishi keng tarqalmoqda. Bunday yondashuv yoshlar orasida maqomga bo'lgan qiziqishni oshiradi. Estrada talqinidagi maqom asarlari:

soddalashtirilgan shaklda bo'lsa-da, asosiy lad va ohangni saqlaydi;
zamonaviy ritmlar bilan uyg'unlashadi;
sahnaviy ko'rinish bilan boyitiladi.

Bu holat maqom san'atining yangi auditoriyaga yetib borishiga xizmat qiladi.

Maqom san'atining simfonik musiqa bilan integrallashuvi uning akademik san'at doirasida rivojlanishiga imkon yaratadi. Simfonik orkestr uchun qayta ishlangan maqom asarlari musiqiy tafakkurning yuksak namunasi. Bunday asarlar:

-maqomning badiiy salohiyatini keng ochib beradi;
-milliy va jahon musiqasi o'rtasida ko'prik vazifasini bajaradi;
-professional ijrochilik maktabining rivojiga xizmat qiladi.

Zamonaviy jaz va elektron musiqa yo'nalishlarida maqom ladlaridan foydalanish innovatsion tajriba sifatida baholanadi. Bu jarayon improvizatsiya va ritmik erkinlikka asoslanadi. Elektron musiqada maqom motivlarining qo'llanilishi: milliy ohangni global maydonga olib chiqadi; yangi musiqiy obrazlarni yaratadi; an'ana va innovatsiya uyg'unligini ta'minlaydi.

Maqom san'atini yoshlar ongiga singdirishda zamonaviy pedagogik va innovatsion texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Raqamli platformalar, multimedia darslar, onlayn konsertlar orqali maqom san'ati ommalashtirilmoqda. Bu jarayon: o'quvchilarning musiqiy didini shakllantiradi, milliy qadriyatlarga hurmatni kuchaytiradi, ijodiy tafakkurni rivojlantiradi. Milliy maqom san'ati xalqning tarixiy xotirasi, ruhiy olami va estetik qarashlarini o'zida mujassam etadi. Uning zamonaviy shakllarda namoyon bo'lishi milliy madaniyatning uzluksizligini ta'minlaydi. Integrallashuv jarayoni:

-milliy merosni asrashga, uni zamon bilan hamnafas rivojlantirishga, xalqaro madaniy muloqotda faol ishtirok etishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, milliy maqom san'atining zamonaviy musiqa turlari bilan integrallashuvi bugungi madaniy jarayonlarning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu

jarayon maqom san'atining ommalashuvi, yangi ijodiy shakllarda rivojlanishi va yosh avlod ma'naviyatini boyitishda muhim ahamiyat kasb etadi. An'ana va innovatsiya uyg'unligi asosida maqom san'ati o'zining tarixiy ildizlarini saqlagan holda zamonaviy madaniyat maydonida munosib o'rin egallamoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008.
2. Rajabov I. O'zbek maqom san'ati asoslari. – T.: Musiqa, 2015.
3. Matyoqubov O. Maqom va zamonaviy ijrochilik. – T.: Fan, 2019.
4. Yunusov R. Milliy musiqa va zamonaviylik. – T.: Innovatsiya, 2021.
5. Ilmiy maqolalar va elektron manbalar.